

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

Присвячується
Філіпу Классу та Вільяму Тенну:
кожному — по-своєму.

Передмова

Влітку 1968 року двадцятип'ятирічний я, захистивши дипломну роботу з творчості Гемінгвея і здобувши ступінь магістра американської літератури, вступив в аспірантуру Пенсільванського університету, де взявся писати дисертацію про Джона Барта. Проте моїм справжнім, потаємним прагненням завжди було стати письменником.

Розуміючи, що небагато письменників живуть зі свого ремесла, я вирішив стати університетським викладачем літератури, щоб постійно бути серед книжок і мати час на письмо. Один з моїх старших колег — Філіп Класс, ширше відомий як письменник-фантаст Вільям Тенн, — щедро ділився зі мною порадами стосовно технік письма, наголошуючи, однак, що може навчити лише як, а не про що писати.

Але все ж — *про що?*

Волею випадку по телевізору мені трапилась передача, яка змінила моє життя, — вечірні новини на каналі CBS. Того задушливого серпневого вечора ведучий Волтер Кронкайт зіставив у випуску дві події, і це справило на мене незникоме враження.

Перший сюжет був про запеклий бій у В'єтнамі. Впрілі американські вояки серед джунглів відстрілювалися від ворожої навали. Кулеметні черги спінювали багнюку, решетили листя на деревах. Санітари повзли рятувати поранених. Вимагаючи авіапідтримки, волав у передавач координати командир загону. На лицах бійців — разючі втома, рішучість і страх.

У другому сюжеті точилася зовсім інша битва. Того спекотного літа американськими містами прокотилася хвиля насильства. Як у нічному кошмарі, на екрані по охоплених пожежами вулицях з автоматами в руках ішли нацгвардійці.

Остерігаючись снайперів, що могли чаїтися серед побитих машин і руїн, вони раз по раз ховалися за уламками стін.

Кожна окремо з цих історій засмутила б мене, якби вони не були подані в отакому світлі. На мить мені здалося, що коли вимкнути звук і не чути пояснень репортерів про те, що діється на екрані, то все це можна запросто сприйняти за кадри з того самого репортажу: запеклий бій на околицях Сайгона і заворушення всередині нього. Або ж заворушення в якомусь американському місті і кровопролитна битва на його околицях. В'єтнам і Америка.

Таке зіставлення навело мене на думку написати книгу, в якій В'єтнамська війна в прямому сенсі перенесеться в Америку. Бойових дій на американській землі не було ще від закінчення Громадянської війни в 1865 році. Оскільки Америка буквально роздиралася надвоє через в'єтнамське питання, я подумав, що настала пора для роману, який би показав цей світоглядний поділ нашого суспільства, в подробицях змальовуючи жахіття війни.

За головного героя я обрав ветерана В'єтнамської війни, «зеленого берета». Виконавши низку складних місій і пройшовши полон, він повертається додому, де його нагороджують найвищою військовою відзнакою — медаллю Пошани. Втім, із Південно-Східної Азії він привіз посттравматичний стресовий розлад. Охоплений жахіттями війни, озлоблений байдужістю, а подекуди й ворожістю співвітчизників до жертви, принесеної в ім'я батьківщини, він покине осоружне йому суспільство й подасться в мандри рідною землею. Він відпустить волосся, покине голитись, а всі його пожитки вмічатимуться в згорнутий спальник, який він носитиме на плечі. Він стане схожим на того, кого пізніше прозвуть хіпі, й виступить своєрідним символом незгодних.

А зватимуть його... Про ім'я мене питають найчастіше. В аспірантурі серед іншого я вивчав французьку мову. Одного дня, виконуючи домашнє завдання, я здивувався різниці між написанням і вимовою прізвища автора, про якого читав, — Артюра Рембо: *Rimbaud*. А вже за годину, повернувшись із закупів, моя дружина розповіла, що взяла яблук

нового сорту — рембо. Зіткнувшись, прізвище поета і назва сорту яблук потужно резонували в моїй голові.

Гаразд, Рембо символізуватиме незгодних, але мені був потрібен і представник режиму. І знову мене несказанно обурили новини, цього разу газетні. Поліція південно-західного містечка затримала групу мандрівних хіпі. У відділку хлопців роздягнули, обмили зі шланга й поголили — причому не лише бороди, а й голови. Відтак їм повернули одяг, вивезли в пустелю і викинули за пів сотні кілометрів від найближчого населеного пункту. Мені одразу пригадалися кпини, які я чув на свою адресу за недавно відпущені вуса і волосся: «Ти чого не стрижешся? Ти мужик чи баба?». Мені стало цікаво, як повівся б Рембо, якби він після всіх жертв, на які пішов в ім'я вітчизни, відчув на собі приниження, через які пройшли ті хіпі.

У моєму романі представником режиму виступив начальник поліції Вілфред Тіزل. Досита наївшись стереотипів, я хотів ускладнити його образ, наскільки дозволить сюжет, тому зробив його достатньо дорослим, аби годитися Рембо в батьки. Це додало в оповідь тему конфлікту поколінь — надто з огляду на те, що Тіزل завжди мріяв мати сина. Далі я вирішив, що Тіزل буде ще й ветераном Корейської війни, нагородженим хрестом «За видатні заслуги», що статусом поступається тільки медалі Пошани, яка в Рембо. В його образі є й інші грані, які я додав, прагнучи зробити його таким же небайдужим, як і сам Рембо, оскільки коріння поглядів, котрі розривали тогочасну Америку, крилося в щонайщиросердших намірах.

Для підкреслення їхньої полярності я вибудував сюжет так, щоб сцени з перспективи Рембо чергувалися з баченням Тізла. Я сподівався, що завдяки такому підходу читач поспівчуває обом, водночас вагаючись, кому віддати перевагу. Хто в цій історії герой, а хто лиходій? Чи вони обидва герої і лиходії водночас? Фінальна сутичка Рембо і Тізла покаже, що в такій конденсованій версії В'єтнамської війни і ставлення до неї в Америці загострення протиставлення виллється в катастрофу.

З якої ніхто не вийде переможцем.

Через тяготи аспірантури роботу над текстом я завершив аж по закінченні навчання у 1970-му і після року викладання в Айовському університеті. Після публікації в 1972-му книжку переклали на двадцять одну мову, а згодом за її мотивами зняли знаменитий фільм. На його виробництво пішло ціле десятиліття. Права на екранізацію я продав *Columbia Pictures* ще 1972 року, а через рік студія перепродала їх *Warner Bros.* Ті ж, у свою чергу, перепродали... Словом, упродовж десяти років після публікації моя книжка пройшла три кіностудії, вісімнадцять адаптацій під сценарій і побувала в руках таких режисерів, як Річард Брукс, Мартін Рітт, Сідні Поллак і Джон Франкенгеймер. За цей час на роль Рембо претендували Пол Ньюман, Аль Пачіно, Стів Макквін, Клінт Іствуд, Роберт Де Ніро, Нік Нолті і Майкл Дуглас. Мій роман став легендою Голлівуду. Як так склалося, що, витративши стільки грошей і праці, виробники не могли зрушити процес із місця?

Частково це пояснюється настроями сімдесятих. В'єтнамська кампанія обернулася для Америки провалом, і в суспільстві панували не найкращі почуття до цієї тематики. Дрібка тогочасних фільмів про В'єтнамську війну (наприклад, «Повернення додому») добре відображає це ставлення. А тоді прийшли вісімдесяті, Рональд Рейган став президентом і пообіцяв повернути Америці оптимізм. Поразка у В'єтнамі почала забуватися.

Саме в той час кінодистриб'ютори Ендрю Вайна і Маріо Кассар, досягнувши певного успіху в Азії, вирішили стати продюсерами. У пошуках проєкту вони натрапили на «Першу кров» і вирішили, що з деякими адаптаціями ця історія зайде глядачам в Америці. І ще важливіше, здобутий за кордоном досвід підказував їм, що в жанрі бойовика фільм стане популярним у всьому світі.

У процесі роботи над сценарієм у сюжет було внесено деякі зміни. Так, місце дії перенесли з Кентуки на північний захід, у район тихоокеанського узбережжя (для уникнення суворої зимової погоди; іронічно, що в один момент зйомки довелося перервати через сильну завірюху). Також Рембо здобув собі ім'я — Джон (як відсилка до популярної військової пісні

«When Johnny Comes Marching Home»). А ще його зробили не таким смертоносним, як у моїй книжці. У фільмі Рембо шпурляє в гелікоптер камінь, через що снайпер-недоумок сам випадає з кабіни й розбивається на смерть, а в іншій сцені головний герой в'їжджає на викраденій вантажівці в машину, повну озброєних копів, і відштовхує її на авто на узбіччі. Усього цього немає в книзі. А інших убивств у фільмі не показано. Начальник поліції — типовий сільський бовдур — отримує поранення, проте виживає. А в моєму романі вбивств не злічити. Бо я мав на меті екстраполювати В'єтнамську війну на Америку, тоді як ідея *фільму* полягає в тому, аби змусити глядача співпереживати головному героєві, який став жертвою несправедливості.

Однак головної відмінності між книжкою і фільмом могло й не бути. Я мав на меті показати, що в такій війні переможців немає, тому начальник поліції і Рембо обидва мусять загинути. У романі Сем Траутман (його я вигадав як алегорію на Дядька Сема, зробивши офіцером спецбійців, котрий зліпив з Рембо того, ким він є) зносить своєму підопічному голову з дробовика. Для фільму спершу зняли варіант кінцівки, в якій Рембо вчиняє самогубство, але вона не сподобалася глядачам на передпоказі. Тому творча група поїхала назад у Канаду знімати новий фінал, у якому Рембо вижив. Так виникла можливість для створення сиквелів фільму, які посприяли загальному успіхові франшизи.

Перше продовження фільму, «Рембо: Перша кров-2» (1985), стало міжнародним блокбастером. Як бойовик, він виконував суто розважальну функцію, однак через те, що зачіпав надзвичайно дражливу політичну тему (чи були у В'єтнамі американські військовополонені), викликав суперечливу реакцію (як і третя частина — «Рембо-3», 1988 року, присвячена радянському вторгненню в Афганістан). Однак президент Рейган, схоже, проти такої контроверсійності не заперечував. На одній пресконференції він навіть заявив, що напередодні подивився фільм про Рембо і тепер знає, що робити в разі захоплення заручників терористами. На жаль, для багатьох фільми про Рембо стали символом воєнної політики США — ще й до такої міри, що під час туру

в Британію у 1986 році я прикро засмутився, натрапивши в *Times* на заголовок «Американські Рембо бомбардують Лівію».

Хоча до подальших тих фільмів стосунку я не маю, та на кожен із них написав по новелізації, намагаючись надолужити все, що пропустили режисери. Я подумав, що було б важливо нагадати читачам, про що насправді «Рембо» книжковий. У сімдесяті й на початку вісімдесятих моя книга входила в шкільну та університетську програму з літератури по всій країні. Роками я отримував від учителів листи з розповідями про те, як глибоко вразив їхніх учнів роман і його проблематика. Однак до середини вісімдесятих суперечливий імідж, створений фільмами, змусив педагогів відмовитися від вивчення книги, і більше її в список літератури не включали. Припинили надходити й листи. Втім, я нічого не маю проти фільмів. Рівень екшену в них не йде в жодне порівняння з сучасними бойовиками, а коли відкинути політичні теми, вони багато чим нагадують вестерни або кіно про пригоди Тарзана (у ретроспективі мені навіть здається, що «Рембо-3» аж занадто схожий на старі фільми). Водночас цікаво, що з книжки про політичну поляризацію Америки («за» і «проти» В'єтнамської війни) через десятиліття вийшли фільми, які нагнітали не меншу поляризацію («за» і «проти» Рональда Рейгана).

Іноді я порівнюю книжки й фільми про Рембо з двома однаковими потягами, що прямують у різних напрямках. Часом уявляю Рембо як дорослого сина, котрий прагне вирватися з-під батьківського контролю. Нерідко в газетах, журналах, на радіо й телебаченні його ім'я вживають стосовно політиків, фінансистів, спортсменів — будь-кого. У такі миті я замислююсь, що якби не ті вечірні новини по телевізору, якби не Артур Рембо, моя дружина, яблука, Філіп Класс і бажання стати письменником, навряд чи Рембо потрапив би в Оксфордський словник англійської мови.

Рембо. Непростий, гонимий, одержимий — нерозгадана загадка для всіх. Якщо раніше ви тільки чули про нього, але не зустрічали особисто, він знайде чим вас здивувати.

Девід Моррелл

Частина перша

1

Його звали Рембо. Звичайний на перший погляд молодик, із кошлатою бородою та довгим волоссям, він стояв біля бензоколонки на заправці в передмісті Медісона, що в Кентукі, голосуючи машині, котра саме завершувала там заправлятися. Дивлячись на його недбалу поставу, пляшку кóби в руці та скручений спальник біля ніг, навряд чи хтось міг припустити, що вже наступного дня, у вівторок, на цього хлопця полюватиме вся поліція округу Бесолт. І вже далєбі — що в четвер він тікатиме від кентукійської нацгвардії, поліції шести прилеглих округів і гурту місцевих любителів постріляти. Першого дня в цій брудній, подертій подобі годі було розгледіти істинну суть Рембо, а уявити весь подальший жах — і поготів.

А от Рембо, навпаки, одразу передчув біду. І то велику, якщо не пильнувати. Почалося з того, що машина, яку він хотів спинити, мало його не збила. Запихаючи до кишені пачку талонів біля колонки, заправник кинув смішкуватий погляд на сліди паленої гуми в нього під ногами. Коли ж із потоку машин виїхало поліцейське авто й рушило в його бік, Рембо напружився, бо зрозумів: почалося. «Господи, тільки не це знову. Цього разу я не дозволю так просто себе витурити».

На дверях авто був напис: «НАЧАЛЬНИК ПОЛІЦІЇ М. МЕДІСОН». Машина зупинилася біля Рембо, її антена задрижала. Потягнувшись від керма й відчинивши пасажирські дверцята, до нього визирнув полісмен. Офіцер огледів Рембо з ніг до голови: брудні, стоптані чоботи; потерті, латані джинси; синій светр, заляпаний чимось схожим на кров; куртка з оленячої шкіри. Особливо довго його погляд

затримався на бороді й волоссі. Втім, насторожило полісмена не це, а щось інше, ледве вловиме.

— Сідай, — наказав він.

Рембо не ворухнувся.

— Сідай, кажу, — повторив полісмен. — Мабуть, жарко стояти під сонцем у такій куртці.

Однак Рембо лише мовчки відпив коли й неквапно огледів дорогу. Відтак повернув голову до полісмена, лишившись, однак, непорушно на місці.

— Хлопче, ти глухий? — гаркнув полісмен. — Шуруй бігом сюди, не зли мене!

Рембо уважно оглянув чолов'ягу так, як той перед тим оглядав його: присадкуватий, пузатий, мішки під очима, щоки в шрамах від віспи, через що схожі на дерев'яні.

— Чого зириш? — гаркнув полісмен.

Однак Рембо продовжив оглядати його. Сіра форма, верхній гудзик сорочки розстібнутий, краватка приспущена, на грудях — пляма поту. Тільки пістолета не роздивився, бо офіцер тримав його з протилежного боку від пасажирського.

— Застерігаю, — сказав полісмен, — я не люблю, коли на мене витріщаються.

— А хто любить?

Востаннє роззирнувшись довкола, Рембо підняв спальник із землі. Сівши в машину, поклав його між собою і полісменом.

— Давно стоїш тут? — спитав поліцейський.

— З годину. Відколи прийшов.

— І стояв би ще бозна-скільки. У нас тут попутників не беруть, особливо таких, як ти. Це заборонено законом.

— Бути схожим на мене?

— Розумний дуже? Я про автостоп. Він у нас заборонений. Скількох наївних водіїв уже так пограбували, зарізали. Зачиняй дверцята.

Рембо неспішно відпив коли і лише тоді виконав наказ. Потому глянув з вікна на вишкіреного заправника, котрий і досі стояв біля колонки. Поліцейське авто від'їхало від заправки й поволі рушило в бік центру міста.

— Не переживайте, — сказав Рембо полісмену, — не буду я вас грабувати.

— А ти смішний. Якщо раптом не помітив, я начальник тутешньої поліції, Вілфред Тісл. Хоч і не знаю, нащо тобі знати моє ім'я.

Проїхали головне перехрестя, коли світлофор якраз перемикався на жовтий. Обабіч вулиці тяглися різні заклади: аптека, зал ігрових автоматів, мисливський, рибальський та безліч інших магазинів. За містом до самого небокраю виднілися гори: високі, зелені, подекуди вже поцятковані дотиком осені.

Перед очима Рембо вершинами гір пролинула тінь хмари.

— Куди прямуєш? — почув він Тіслів голос.

— Хіба це так важливо?

— Ні. Сам подумай: на біса воно мені? Та все ж куди?

— Може, в Луїсвілл.

— А може, й ні.

— Так точно.

— Де ночував? У лісі?

— Так точно.

— Ну, поки що там відносно безпечно. Але коли холоднішає, гадюки залазять у нори на ніч. Тож гляди не прокинься якимось із подружкою, що прилине на тепло твого тіла.

Проминули автомийку, контору головного архітектора й автокафе з великим логотипом «Доктора Пеппера» у вітрині.

— Тільки поглянь на те гидотне кафе, — мовив Тісл. — Відколи його побудували на головній вулиці, тут коїться хтозна-що: підлітки ганяють на машинах, галасують, сміяться.

Рембо відпив коли.

— Тебе підвіз хтось із міста? — спитав Тісл.

— Пішки прийшов. Висунувся на світанку.

— Бідолаха. Дай хоч трохи тобі поможу.

Рембо не відповів: знав, що буде далі. Проїхавши місток, авто викотило на головну площу. У правому її куті стояла

старенька будівля суду. З решти боків майдан був оточений крамницями.

— А відділок у нас — прямо біля суду, — кинув Тізіл, але не спинився.

Перетнувши площу, він спрямував машину вглиб вулиці. Чим далі вони їхали, тим рідшали будинки: спершу ще доглянуті, благополучні, а далі — халупи, перед якими місили калапецю замурзані дітлахи. Начальник їхав усе далі, вгору — на дорогу, що бігла через ущелину, де не було вже жодної садиби, суцільні поля чахлої кукурудзи, що жовкла на сонці. Аж за знаком «ВИ ВИЇЖДЖАСТЕ З МЕДИСОНА. ЩАСЛИВОЇ ДОРОГИ» Тізіл з'їхав на узбіччя і спинив автівку.

— Нехай щастить, — кинув він.

— І більше не попадайся, — додав Рембо. — Чи як ви там далі кажете?

— Усе правильно. Бачу, ти в курсі, що робити далі, й мені не доведеться витратити свій дорогоцінний час на роз'яснення, чому такі, як ти, нам не потрібні.

Піднявши спальник, що лежав між ними, Тізіл поклав його Рембо на коліна й відчинив пасажирські дверцята.

— До побачення.

Рембо неквапно вийшов з машини.

— До зустрічі, — промовив він, грюкнувши дверима.

— Е ні, — відказав шеф поліції, висунувшись у пасажирське вікно. — Я так не думаю.

Від'їхавши трохи далі, він розвернувся і помчав назад у місто, посигналивши на прощання.

Дочекавшись, поки машина зникне за скелею, Рембо допив колу, пошпурив пляшку в канаву, закинув спальник на плече і рушив назад у місто.